

димось в руслі тієї ідеї, яка реалізується в Концепції судово-правової реформи і яка пов'язана з посиленням авторитету і незалежності судової влади. Таке рішення витікає з принципу змагальності і рівноправності сторін, що створює більш сприятливі умови для захисту прав особи в судовому розгляді, встановленню істини у справі.

Список літератури:

1. Якимович Ю.К. Уголовное судопроизводство: система производств и стадий // Актуал. вопр. правоведения в период совершенствования соц. об-ва. Томск, 1989. 2. Глушенко Н. Применение принудительных мер медицинского характера // Сов. юстиция. 1982. №22; Михайлова Т.А., Ромазин С. Судебное рассмотрение дел по применению принудительных мер медицинского характера // Сов.юстиция. 1985. №1. 3. КПК України... Науково-практичний коментар. К., 1995. 4. Михайлова Т.А. Производство по делам о применении принудительных мер медицинского характера. Метод. пособие. — М., 1987. 5. Рудяков А.И. Принудительные меры медицинского характера. М., 1988.

Надійшла до редколегії

В.Ю. Кузьміна

ЕТАПИ РЕКОНСТРУКЦІЇ (ВІДНОВЛЕННЯ) КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

Слідчій, прокурорській і судовій практиці відомо немало випадків втрати як окремих документів з кримінальної справи, так і самих кримінальних справ.

У вказівці Головного слідчого управління МВС України «Про незадовільний стан зберігання кримінальних справ і речових доказів» прямо зазначено, що «за останній час в органах внутрішніх справ України почастишали випадки втрати кримінальних справ, речових доказів, інші надзвичайні пригоди, пов'язані із розслідуванням» [1, с.44-45].

Між тим, не тільки чинне кримінально-процесуальне законодавство, але й відомчі нормативні акти, які регулюють порядок ведення діловодства, не містять якихось рекомендацій відносно методики відновлення кримінальних справ, хоч практика і потребує цього повсякденно. Природньо, що в ситуації, яка складається, виникає проблема наукових і методичних розробок реконструкції кримінальних справ [2, с.134]. При цьому під реконструкцією кримінальної справи слід розуміти діяльність посадової особи, яка направлена на відновлення процесуальних документів, «що відображають хід і результати розслідування конкретного злочину, які в своїй єдності склали те специфічне документальне утворення, що іменується кримінальною справою» [3, с.18]. При вирішенні в ході такої діяльності питань, які виникають, необхідно виходити з того, що реконструкція кримінальної справи - це своєрідний системний і цілісний процес, що за своєю природою і змістом є особливим видом кримінально-процесуальної діяль-

ності. Він зумовлений переліком принципів факторів, внутрішньо йому притаманних і які визначають, зокрема, його структурну композицію.

Одним з провідних системоутворюючих факторів процесу реконструкції кримінальної справи є його мета. Існування кожного з елементів, що складають систему процесу відновлення кримінальної справи, припускає участь у досягненні конкретного результату, а значить, і його цілі. Мета процесу реконструкції може бути досягнута тільки при вирішенні кожним структурним його елементом відповідних задач, але не шляхом підсумку результатів останніх, а лише за умови їхнього рішення у певній послідовності, отже поступово. При вирішенні задач кожним наступним структурним елементом даного процесу використовуються результати усієї передуючої кримінально-процесуальної діяльності. Тому правомірно казати про підлеглисть елементів, які складають процес реконструкції кримінальної справи, єдиної мети, що в свою чергу, визначає місце і роль кожного з них у їхній загальній системі. Іншими словами, мета реконструкції кримінальної справи об'єднує (інтегрує) усі елементи процесу у єдину систему, і таким чином, виконує специфічну системоутворюючу функцію. Але тут важливо завжди мати на увазі, що успіх будь-якої роботи залежить від доброякісності підготовки до її здійснення. Реконструкція кримінальної справи не може здійснюватися спонтанно, та більш того, - потребує провадження низки підготовчих дій. Специфіка останніх складається з того, що вони виконуються до фактичного здійснення процесу реконструкції кримінальної справи, і вже тому можуть бути найменовані дореконструкційними діями. Оскільки без них немає і не може бути процесу реконструкції, названі дії у своїй єдності створюють специфічний етап, що можна іменувати дореконструкційним. До задач цього етапу входить визначення реальної необхідності реконструкції кримінальної справи та встановлення фактичних підстав для цього.

Суттєвість такого дореконструкційного етапу полягає у провадженні компетентними службовими особами органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури або суду сукупності вихідних дій, що мають на меті одержання інформації про втрату кримінальної справи (зокрема встановлення часу, місця втрати справи, виявлення обставин, при яких відбулася втрата справи та ін.). Природньо, що таку інформацію може надати та службова особа, в провадженні якої знаходилася кримінальна справа, що підлягає реконструкції. Тут слід враховувати те, що і дізнавач, і слідчий, якими б недбалими та безвідповідальними вони не були, врешті-решт рано чи пізно змушені повідомити своєму безпосередньому керівникові (начальнику органу дізнання або начальнику слідчого відділу) про втрату кримінальної справи, пояснити причини втрати, доповісти, що було зроблено у даній кримінальній справі, на якому етапі розслідування вона знаходилася тощо. У виняткових випадках (наприклад, коли слідчий помер) інформацію про втрачену кримінальну справу може подати безпосередній начальник

тієї службової особи, в провадженні якої знаходилася така кримінальна справа. Ця інформація, на наш погляд, повинна бути отримана у вигляді рапорта, пояснювальної або доповідної записки. Письмову інформацію необхідно розглядати як привід до реконструкції кримінальної справи.

Маючи у наявності ту чи іншу підставу, особа, до якої надійшла інформація, приймає рішення про проведення службового розслідування за фактом втрати кримінальної справи. Це є вихідним моментом дореконструкційного етапу відновлення кримінальної справи.

Службове розслідування у зв'язку з втратою кримінальної справи буде вирішувати дві задачі:

1. Встановлення наявності достатніх даних для реконструкції кримінальної справи.

2. Встановлення ступеня вини в тому що трапилось особі, у провадженні якої знаходилася втрачена кримінальна справа. Визначення останньої не входить в процес відновлення кримінальної справи, але її слід враховувати, оскільки від ступеня вини даної особи залежить, чи буде вона особисто реконструювати втрачену кримінальну справу або цю роботу слід доручити іншій особі. Така необхідність може виникнути у зв'язку з відсутністю того, хто розслідував втрачену кримінальну справу. (Наприклад, слідчий може бути звільнений з посади за втрату кримінальної справи).

За результатами службового розслідування посадова особа, що його проводила, зобов'язана скласти висновок і подати його для затвердження керівникові органу, у провадженні якого знаходилася кримінальна справа.

У зв'язку з тим, що службове розслідування проводилося за фактом втрати кримінальної справи, то усі матеріали органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури та суду по дослідженню обставин, які пов'язані із подією злочину та винністю особи, що його скоїла, а також висновки і матеріали службового розслідування за фактом втрати кримінальної справи повинні бути передані прокуророві для вивчення і прийняття відповідного рішення. На наш погляд, здійснення усіх перелічених дій прокурора і буде складати зміст першого етапу реконструкції кримінальної справи. Як видно, здійснюючи нагляд за виконанням законів органами дізнання і попереднього слідства, прокурор не може залишатися байдужим до факту втрати кримінальної справи, за ходом розслідування якої він здійснював нагляд. Враховуючи цю обставину, слід встановити такий порядок, щоб реконструкція кримінальної справи здійснювалася під наглядом і процесуальним керівництвом відповідного прокурора. Доки не прийнято нового КПК України, де питання реконструкції кримінальної справи будуть певним чином регламентовані, уявляється, що порядок здійснення цього особливого виду процесуальної діяльності повинен бути регламентований спеціальним наказом Генерального прокурора України. У цьому акті слід встановити, що прокурор, коли він ознайомиться із висновком та матеріа-

лами службового розслідування, має право вимагати будь-які документи, які стосуються того, що трапилося, особисто опитати працівників, так або інакше причетних до даної пригоди, і, вивчивши усю сукупність обставин, приймає одне з таких рішень:

а) повертає матеріали службового розслідування у той орган, де воно проводилося, зі своїми письмовими вказівками для проведення додаткового розслідування;

б) виносить мотивовану постанову про реконструкцію втраченої кримінальної справи, встановивши необхідні для цього терміни, а також призначивши конкретного слідчого (дознавача).

У випадку прийняття рішення про реконструкцію кримінальної справи прокурор повертає матеріали службового розслідування і висновок за його результатами керівнику органу внутрішніх справ для зберігання останніх у встановленому законом порядку, а постанову про реконструкцію втраченої кримінальної справи направляє керівникові того органу (відділу, відділення), де ця кримінальна справа буде відновлюватися.

До даної постанови прокурор на свій розсуд та за необхідністю приєднує деякі копії з матеріалів службового розслідування для того, щоб реконструктор володів необхідними знаннями про обсяг втрачених матеріалів, про обставини, при яких відбулася втрата кримінальної справи, тощо.

Так починається *другий етап* відновлення кримінальної справи. Службова особа, котрій доручена реконструкція, зобов'язана негайно прийняти до свого провадження матеріали по реконструкції втраченої кримінальної справи, про що скласти відповідну постанову.

Суть цього етапу полягає у здійсненні реконструктором дій, направлених на відновлення втраченої кримінальної справи (або втраченої її частини), тобто справи, як сукупності документів. Слід відзначити, що характер дій буде розрізнений. Тут необхідно звернути увагу на так звані процесуальні і непроцесуальні аспекти реконструкції кримінальної справи. Наприклад, щоб відновити втрачений протокол відтворення обстановки та обставин події, особа, що реконструює кримінальну справу, повинна знов *здійснити* слідчу дію, а її результати зафіксувати у відповідному протоколі.

Коли ж необхідно, наприклад, відновити постанову про притягнення особи як *обвинуваченої*, досягнім буде зняти копію даної постанови, яка знаходиться у спостережному провадженні прокурора. У проекті КПК України з цього приводу якраз вказується на те, що «у випадку, коли збереглися копії вироку, ухвали або постанови, в постанові про встановлення втраченої або знищеної справи вказується також, що ці копії визнаються оригіналами означених судових рішень». На наш погляд, дана стаття проекту КПК дозволяє зробити висновок, що оригіналами можна визнати не тільки копії судових рішень (документів), а також і копії слідчих процесуальних актів.

Ми вже згадували про те, що «вихідною точкою», початком процесу реконструкції є мотивована постанова прокурора про відновлення втраченої кримінальної справи. Відповідно до цього, і заключний, *третій етап* реконструкції буде полягати в дослідженні та оцінці реконструктором знов створеної кримінальної справи, відновленої до того моменту, з якого вона була втрачена. Проаналізувавши результат своєї діяльності, переконавшись у тому, що втрачена кримінальна справа (або його частина) відновлені до того ступеня, який був необхідний (тобто у відновлених матеріалах міститься достатньо доказів), реконструктор виносить постанову про закінчення реконструкції, про що повідомляє прокурора, та, якщо це необхідно, продовжує провадження у кримінальній справі

Список літератури:

1. Слідча практика, К., 1997.
2. Кузьміна В.Ю. Поняття втраченої кримінальної справи // Акт. проблеми суч. науки в дослід. молод. вчених. Х., 1997. Вип.3.
3. Зеленецький В.С. Возбуждення уголовного дела. Х., 1998.

Надійшла до редколегії 03.09.99

Т.Л.Сироїд

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ЄДИНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖЕРТВ ЗЛОЧИНІВ

Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р. Загальна декларація прав людини стала найважливішим міжнародно-правовим документом, який впливає на розвиток міжнародного співробітництва держав у забезпеченні основних прав і свобод людини та на їх внутрішню політику в цій галузі. Прийняття цього документа, що вперше закріпив перелік основних прав і свобод особи, стало значним етапом у розвитку міжнародних відносин.

Загальна декларація прав людини має рекомендаційний характер, оскільки була прийнята у вигляді резолюції Генеральної Асамблеї. Проте, не будучи міжнародним договором, Декларація не може розглядатися як юридично обов'язковий документ. У той же час при оцінці її юридичної сили потрібно мати на увазі, що в міжнародному праві, поряд із договором, у нормотворчому процесі значну роль відіграє і звичай, який формується в результаті міжнародної політики держав та поступово визнається ними як правова норма. Тому основні права і свободи, проголошені в Загальній декларації, розцінюються в даний час як юридично обов'язкові звичаєві або договірні норми. Конституції багатьох країн світу безпосередньо посилаються на цей документ і відтворюють цілий ряд його положень. Варто мати на увазі, що викладені в Декларації принципи і норми в результаті нових міжнародних угод постійно розвиваються й уточнюються, що